

RUS YAZAR VE DÜŞÜNÜR K.N.LEONTYEV'İN ESERLERİNDE TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ

İlsever Rami*

XIX. yüzyıl Rus aydınlarının önemli temsilcilerinden biri olan Konstantin Nikolayeviç Leontyev 1831-1891 yılları arasında yaşamış ünlü bir Rus diplomat, felsefeci, yazar, edebiyat eleştirmeni ve gazetecidir. Konstantin Nikolayeviç Leontyev'in 1863-1874 yılları arasındaki yaşamı ve yapıtları, görevi gereği Osmanlı İmparatorluğu'nda diplomat olarak bulunduğu dönemin Türkiye'siyle bağlantılıdır. Bu yıllarda Girit Adası'nda, Edirne, Tulça, Yanya ve Selanik'te konsolosluk görevlerinde bulunur. 1872-73 yılları arasında İstanbul'da, Adalar'da yaşar. K.Leontyev'i Türkiye'ye ve bu topraklarda yaşayan halklara bağlayan şey sadece görev değil, gerçek bir sevgidir. Yazar bu yılları oldukça verimli geçirir ve çok sayıda eser yazar. İlk defa 1876 yılında *Türkiye'deki Hristiyanların Yaşamından (İz jizni hristiyan v Turtsii)* (Leontyev, 1876) adı altında bağımsız bir kitap olarak yayınlanan Doğu hikâyelerini tam da bu dönemde kaleme alır. Bu kitapta yer alan eserler şunlardır: Birinci cilt: *Girit Denemeleri, Hrizo, Pembe, Aspaziya Lampridi*; İkinci cilt: *Palikarya Kostaki, Hamit ve Manoli, Kaptan İlia, Odissey Polihraniades* 1-2. bölümler; Üçüncü cilt: *Odissey Polihraniades* 3. bölüm. Adı geçen kitapta yer alan bu eserleri biraz daha erken bir tarihte, 1867'den itibaren redaktörlüğünü ve yayıncılığını Mihail Nikiforoviç Katkov'un yaptığı "Russkiy Vestnik" (Rus Habercisi) dergisinde yayınlanır.

* Yrd. Doç. Dr. Okan Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul,

Araştırmacıların görüşüne göre Konstantin Leontyev'in edebi yaşamını üç döneme ayırmak mümkündür. K.Leontyev'in eserlerini araştıran Ye.V.Hripunova *Konstantin Leontyev'in Düzyazıları: Evrimi, Problematığı, Stili* adlı çalışmasında birinci etabı 'Rus Dönemi' diye adlandırmaktadır. Bu dönem 1854-1867 yılları arasını kapsamaktadır ve araştırmacı "konu, kahraman, stil ve edebiyatta kendi sesini arama, kalemini en geniş yelpazede deneme dönemi" olarak nitelendirir (Hripunova, 2002).

İkinci dönem Doğu'da yaptığı diplomatik görev yıllarıdır ve 'Doğu Dönemi' olarak adlandırılır. Araştırmacı Peder İosif bu dönemi 1867-1871 yılları olarak belirler. Araştırmacı Ye.V.Hripunova ise zaman sınırını 1867'den 1866'ya çekmenin doğru olacağını düşünmektedir. Bize göre ise Konstantin K.Leontyev'in sanatının Doğu Dönemi, fiilen Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk diplomatik göreve başladığı 1863 yılıyla başlatılabilir. Fakat şunu da belirtmemiz gerekir ki, daha 1854-1856 yıllarında, askeri doktor olarak katıldığı Kırım Seferi'nde Doğu teması genç K.Leontyev'in tasavvurlarını etkilemeye başlar. Yazar Kırım'dayken İstanbul'la ilgili hayaller kurar, esir kalmak yolu ile olsa bile İstanbul'a gitmek ister. Esir düştüğünde ise *Savaş ve Güney* romanını yazmayı hayal eder. İvask'ın bu dönemle ilgili değerlendirmelerinde yazdığına göre, "Hemencecik ve ebediyen Doğu'ya vurulur. Herşey, sadece güzel Ermeni ve Rum kadınları değil, fakir Tatar köyleri de onu etkiler" (İvask, 1974). Osmanlı'ya gidişyle Konstantin Leontyev gerçek bir Doğu'yla karşılaşır ve ömrünün sonuna kadar onun sihirli etkisi altında kalır.

Konstantin Leontyev'in sanatının üçüncü dönemi 1871-1891 yıllarını kapsar. Araştırmacılar yazarın geçirdiği hastalık ve psikolojik travmalar sonrası dönemi "Kriz Sonrası" olarak adlandırır ve K.Leontyev'in sanatında eskiden de yer alan dini konuların daha da derin işlendiği dönem olarak karakterize etmektedirler (Hripunova, 2002).

Araştırmacıların belirttiğine göre Rusya tarihinde K.N.Leontyev'in şahsına ve sanatına yönelik ilgi iki defa ortaya çıkmıştır. Bu ilginin ilki XX. yüzyılın 1910'lu yıllarının başlarında, ikincisi ise 1980-90'lı yıllarda meydana gelmiştir (Jukov, 2006). K.N.Leontyev'in şahsına yönelik XX. yüzyılın başlarındaki ilginin nedeni iki faktörle açıklanmaktadır: Birincisi, o dönemdeki Rus toplumsal düşüncesindeki liberal akımın ağır bir kriz yaşaması; İkincisi ise Rus-Japon savaşından sonra Balkan ve Ortadoğu konusunun Rus siyasi düşüncesinde ilgi odağı haline gelmesidir (Jukov, 2006). İkinci ilgi dönemi ise XIX. ve XX. yüzyılların kesiştiği yıllara denk gelir ve bir anlamda Leontyev patlamasına dönüşür. Bu durumu Rusya için "yeni ulusal düşünce" veya "yeni bütünleştirici ideoloji" arayışlarıyla açıklamak mümkündür (Jukov, 2006).

Konstantin Leontyev Türkiye'ye gelince yoğun bir şekilde çalışmaya başlar. Buradaki yeni hayat, özel atmosfer yazarın dini, politik ve sosyal konular üzerine bilimsel araştırma, makale ve edebi eserler yazmasına olanak sağlar. Ünlü Rus Felsefeci Nikolay Berdyayev'e göre "Eğer Konstantin Leontyev diplomat olarak Balkanlar'da görev yapmasaydı, sanatsal hayatı farklı olurdu. Tüm düşünceleri ve tüm sanatı Doğu tasavvurlarıyla dopdoludur. Düşüncelerini neredeyse hepsi sadece Doğu temasından yola çıkarak geliştirir. Yazar eserlerinde Doğu teması üzerinden evrensel öneme sahip düşüncelerini ortaya koyar. Onun için Doğu tasavvuru güzellik ve yaşam mutluluğuna eşdeğerdir" (Berdyayev, 1926).

Konstantin Leontyev'in ziyaret ettiği Doğu Bölgesinin, söz konusu dönemde Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde olduğunu unutmamak gerekir. XV. yüzyıldan itibaren günümüz Türkiye'si olarak belirlenen topraklar Rus seyahatnameleri ve edebi metinlerinde Türkiye (Турция) ve Anadolu (Малая Азия) olarak tanımlanır. Konstantin Leontyev eserlerinde Türkiye ile Doğu terimlerini eşanlamlı olarak kullanmaktadır. Bu iki terimin eşanlamlı kullanımı sadece Rus kaynaklarında değil Batılı kaynaklarda da gözlemlenmektedir: "Bu dönemlerde Türkiye'ye ilişkin yapılan yayınlara baktığımızda, Türkiye ile Doğu'nun eşanlamlı olarak kullanıldığını ve Doğu'nun genellikle Levant (Yakın Doğu) sözcüğü ile tanımlandığını görüyoruz (Umunç 2013 66:302). Şunu da belirtmek gerekir ki, Rus yazarlar için Doğu sadece Müslümanların yaşadığı bir bölge değil, aynı zamanda din kardeşlerinin de yaşadığı bir bölgedir. Doğu aynı zamanda Hristiyanların da yaşadığı bir bölge. Dolayısıyla Konstantin Leontyev'in eserlerinde din kardeşleri olan Hristiyanların hayatı ve yaşam biçimi temel konu olmakla birlikte, Türk-Yunan ilişkileri açısından da geniş çapta değerlendirilmektedir.

Yazar Türkiye'de yaşamaktan büyük memnuniyet duyar. Arkadaşı Gubastov'a yazdığı mektuplardan birinde şöyle der: "Bu Elçilikteki (Konstantinopol'deki) hayatın kendisini, yarattığı meşgaleleri seviyorum, buradaki tüm uğraşlar bana yakın ve bu toplulukta memnun olmadan, muhabbetsiz ve şükran duymadan hatırlayacağım insan sayısı az. Şehrin kendisini, adaları, Yunanları, Türkleri oradaki herkesi seviyorum ve emin olun ki, ebediyen oraya yerleşmek için kaynak bulamadığım düşüncesinden dolayı her gün ıstırap çekiyorum. Ne Moskova, ne Petersburg, ne Kudinovo, ne herhangi bir yerdeki en yüksek gelirli görev, hatta en iyi manastır bile beni Konstantinopol gibi memnun edemez" (Berdyayev, 1926). K.N.Leontyev'in Doğu'daki yaşamı ve çalışması edebi eserleri için ilham kaynağı olur. En ilginç eserlerini Türkiye'de bulunduğu sırada yazdığı kabul edilmektedir: "Leontyev, Ruslar, belki de Avrupalılar arasında Türk "efsanesini", savaşçılığını ve kadın düşkünlüğünü, dini saflığını ve fanatizmini, Allah'a inancını ve kendine özgü insana saygısını gözler önüne seren ilk edebiyatçılarıdır" (Berdyayev, 1926). Bizzat K.Leontyev'in kendi sözcükleri de bunu kanıtlamaktadır: "Buradaki yaşama vuruldum; yolda karşılaştığım herkesi seviyorum; şu anda önümde eğilerek beni selamlayan yaşlı, kırılmış bıyıklı, lacivert sarıklı Bulgarı delicesine seviyorum; koyu kırmızı şalvarıyla önümden giden zayıf, uzun boylu, şu kızgın Türkü seviyorum... Hepsini kucaklamak istiyorum; hepsini aynı derecede seviyorum!" (Berdyayev, 1926). Konstantin Leontyev'in eserlerinde Osmanlı İmparatorluğu ve bu topraklarda yaşayan halkların yaşamından çok ilginç kesitler sunulur. Yazar eserlerinde halkın hayatını, günlük yaşamını, bireyin iç dünyasını ve halkın manevi yaşamını, özel bir önem vererek tasvir eder.

1840-1870 yılları arasındaki Rus edebiyatında folklor ve etnografi konusu pek çok eserin estetik yapısını belirlemiş olan sanatsal olgu haline gelmiştir (Fokeyev, 2004). Konstantin Leontyev'in eserleri, kahramanın içinde bulunduğu günlük yaşamı karakterize eden, dış görünümünü, jestlerini ve giysilerini betimleyen detaylarla doludur. Yazarın tarzı belgesel bir yapıya sahiptir. Eserler halkın yaşamına dair unsurlarla öylesine zengin ve çeşitlidir ki, yazar tüm bu detayları büyük bir memnuniyetle aktarmaktadır (topraklar, Türk mahkemeleri, Yunanların ve Türklerin örf adetleri, günlük yaşamın detayları, gele-

nekler). Ünlü Rus filozofu Nikolay Berdyayev “Konstantin Leontyev. Rus Dini Düşünce Tarihi Üzerine Deneme” adlı eserinde yazarın Doğu dönemi eserlerine övgüler yağdırır ve şöyle der: “Tüm düşünceleri ve tüm sanatı Doğu görüntüleriyle doludur. Neredeyse, Doğu temasından yola çıkmazsa düşüncelerini ilerletemez hale gelmiştir.”

Konstantin Leontyev’in diplomatik görevi Girit adasındaki Rus Konsolosluğu’na sekreter ve tercüman olarak atandığı Ekim 1863’te başlar. Buradaki görevi 5-6 aydan uzun sürmez. Ancak Girit adasında bu kadar kısa süre kalmasına rağmen Konstantin Leontyev, Girit adasının ve burada yaşayan insanların yazar üzerinde ne kadar büyük etki yaptığını çok rahat anlayabildiğimiz birkaç eser kaleme almıştır. Konstantin Leontyev’in biyografisini araştıran ünlü araştırmacı İvask “Leontyev’in ilk aşkı Kırım, daha bariz ve uzun olan ikincisi ise Girit’tir”, diye belirtmektedir (İvask, 1974). Halkın günlük yaşamı ve adetleri ile ilgili tüm öğeler o sırada Osmanlı İmparatorluğunun bir parçası olan Girit adasına gittiği ilk günlerden itibaren Konstantin Leontyev’in dikkatini çeker. Yazar, Ada’da yaşayan ve çoğu zaman farklı siyasi görüşlere sahip olan insanları birleştiren ve farklı kılan unsurlara değinerek şöyle der: “Yunanlarla Bulgarların siyasi çıkarları uzlaşmaz. Bulgarlarla Sırların ilişkileri ise farklı açılardan uzlaşmaz olabilir; mülki-millî beklentileri ve duyguları tüm bu halkları çok çeşitli siyasi sonuçlara götürebilir; ama günlük yaşamdaki ortaklıklar, ev hayatı görüntüleri Türkiye Hristiyanlarının (Moldovalı hariç) hepsinde hemen hemen aynı. Alışkanlıkları, özel zevkleri, dini, estetik, ahlaki idealleri Türkiye’deki Hristiyanların yaşamı diye adlandırmaya uygun bir homojen yapıya sahiptir.” Gerçekten de, Konstantin Leontyev’in eserlerindeki halkın hayatı ve günlük yaşamıyla ilgili detaylı anlatımlar hayranlık uyandırmaktadır, bu da eserleri daha ilginç ve heyecan verici kılmaktadır. Bu özelliğin, yazarın eserlerini zaman zaman anı türüne yaklaştırmasından kaynaklandığını belirtmek gerekiyor. Yazar halkın hayatını ve günlük yaşamını anlatırken diğer halkların yaşamlarıyla paralellikler kurar, bazen de karşılaştırır. Örneğin, *Girit Hikâyeleri* eserinde genç Giritli nişanlılar arasındaki ilişkileri anlatırken, okuyucuya Ukrayna’daki gençler arasındaki ilişkileri tahayyül etmelerini önererek şöyle demektedir: “Üç yıldır Eleni’yle nişanlıydı, her gün nişanlısının evine gider ve sıklıkla da geceyi orada geçirirdi. Giritli nişanlılar arasındaki ilişkileri anlayabilmemiz için Ukrayna’daki delikanlılar ile genç kızlar arasındaki ilişkileri tahayyül etmemiz gerekiyor. Burada hiç kimse sık sık görüşmede bir mahzur görmüyor, hiç kimse gençlerin saatler boyunca göz göze zaman geçirmelerine karışmıyor.”

Yazarın anılarında belirttiği gibi, bu topraklarda: örneğin Tulça’da çeşitli milletlerden halklar yaşamaktadır: “Tüm Dobruca’da, Tulça çevresinde çok çeşitli nüfus var: Türkler, Kırım Tatarları, Çerkezler, Moldovalılar, Bulgarlar, Yunanlar, Alman, birkaç çeşit Rus: Velikoruslar-Staroverler (Nekrasov Kazakları veya Lipovanlar), Molokanlar (hepsi Velikorusturlar, bunları bazen burada Nemolyak olarak adlandırıyorlar), Malorosslar (bunları Tuna’da genellikle Rus olarak adlandırmaktalar, Velikorusları daha çok ait oldukları mezheplerinin adıyla adlandırmaktalar).” Konstantin Leontyev bu toprakları “etnografi müzesi” olarak adlandırmıştır. Bu halkların yaşamının, örf ve adetlerinin araştırmacılar için çok ilginç olduğunu ve bunların analiz edilmesi gerektiğini belirterek şöyle demiştir: “Ciddi, tarafsız, her türlü siyasi düşünceden uzak, zeki, geniş bakış açısına sahip ve her türlü liberal akımdan amade Rus bilim adamı işte buralara gelmeli.

Aynı gökyüzünü paylaşan, aynı iklimde, aynı topraklarda, aynı Türk yönetimi altında yaşayan, aynı dini inançlardaki, milliyetlerdeki ve boylardaki insanları ya da azınlıkları incelemelidir.”

Konstantin Leontyev eserlerinde çeşitli etnografik grupların ekonomik konumları, çeşitli ahlaki, dini ve siyasi görüşlerinden bahsetmekte ve çeşitli sorulara cevap aramaktadır. Konstantin Leontyev çeşitli sorulara yorulmaksızın cevaplar arar. Örneğin, “Bütün Bulgarlar neden daha çalışkan ve refah içindedir? Neden Ruslar inançlarında diğerlerinden daha hararetliler? Kırım Tatarları neden din kardeşlerinden, komşusu köylü Türk’ten daha gayretlidir? Neden Ukraynalılar Ruslardan daha öfkeli ve sevimsizler? Neden bu Velikoruslar herkesten çok içiyorlar, kızları ve kadınları başkalarından daha hafif meşrep? Moldovalılar neden iki arada bir derede? Aralarında her zaman iyisinin de kötüsünün de bulunabileceği, her yerde fark edilen, her yerde duyulan ve her yerde ilgi çekici Starover Ruslarla karşılaştıracak olursak niye Bulgarlar, Maloroslardan daha güçsüz, daha renksiz, kesinlikle daha cılız, solgun ve ifadesiz suratlılar?”

Konstantin Leontyev’in *Hzo* ile *Hamid ve Manoli** adlı iki eserinde başkahramanların hayatları üzerinden Türk ve Yunanların yaşamından bahsedilmektedir. Yazar Yunanlara da Türklere de aynı sevgiyle yaklaşır. *Hzo* eserlerinde Türk delikanlıyla Yunan genç kız arasındaki mutsuz aşktan, *Hamid ve Manoli* eserinde ise Türklere Yunanlar arasındaki sonu felakete bitecek ilişkilerden bahsedilir. Bu ilişkiler açıktır ki, çok yönlüdür: aşk ve nefret, dini fanatizm ve hoşgörü, dostluk ve düşmanlık iç içe geçer. Konstantin Leontyev’in hikâyelerinin ayırt edici özelliği yaşamla ilgili betimlenen durumların, tarihi gerçeklerin ve kahramanların tek yönlü yorumlanmamasıdır. Kahramanların hayatları zaman zaman trajik olaylar zinciri oluşturur. Yunanlar ve Türkler yüzyıllar boyunca birbirleriyle yan yana yaşamışlar, birbirlerinden pek çok şey almışlar ve birbirlerinden çok şey öğrenmişlerdir. Birbirlerinin karakterlerinin olumlu ve olumsuz yönlerini bilmekte-dirler. Örneğin, *Hzo* adlı

eserde Yunan genç kız *Hzo* (Yunancada ‘altın’ anlamına gelmektedir) ile Türk genci Hafız arasındaki hüzünlü aşk anlatılmaktadır. Giritli bu iki genç arasındaki aşk hararetlili ve sevecenlikle başlar; ancak trajik şekilde sonlanır. İki halk barış içinde ve dostça yaşamayı bilmekte-dirler. *Hzo*’nun erkek kardeşi Yorgaki (hikâye onun ağzından anlatılmaktadır) buralardaki kozmopolit çeşitlilikten bahseder: “Ben Yunan’ım, dayım Türk, burada iki arkadaşım var, biri Rus, diğeri Türk, aşkın konusu ise Filistin gülüdür” (Filistin Gülü – Yorgaki’nin sevgilisi Revekka). Türkleri öven sözler de Revekka’nın ağzından iletilir: “Türkler sizden (Yunanlardan – İ.R.) çok daha iyiler ...”, “Yeryüzünde iyi bir Türk’ten daha iyi kimse yoktur.”

Hikâyede anlatılan olaylar 1864-1865 yıllarında yaşanmıştır. *Hzo* ile Hafız’ın aileleri Girit ayaklanmasının olduğu ve *Hzo*’nun babasının Yunanlarla birlikte dağa çıktığı 1821 yılından beri dostturlar. Hafız’ın babası Rüstem Bey o zamanlar henüz genç bir delikanlı, ailesiyle yaşamakta ve ticaretle uğraşmaktadır. O sıralarda isyancılar açlık ve zaruret içindedirler; *Hzo*’nun babası yardım etmesi için Rüstem Efendi’ye gider ve o da yardımını esirgemez. İşte iki aile arasındaki dostluk böylece başlar, bu ailelerin çocukları çok yakın arkadaş olarak büyürler.

*Eserlerden yapılan alıntılarının kaynağı <http://knleontiev.narod.ru/articles.htm>

Sadece dostluk değil, aile bağları da bu insanları birbirine bağlar. Rüstem Efendi Hrizo'nun babasıyla kuzendir. Buralarda bu türden aile ilişkileri oldukça sık rastlanan olgulardır. Örneğin, “İşte yanımızda yaşlı bir Hristiyan kadın yaşıyor, büyük kızı dul bir Türk, küçük çocuklarının hepsi ise Hristiyan.” Hem Türkler hem de Yunanlar yan yana, abi-kardeş gibi yaşamaktadırlar. Sadece “zayıf ve hilekar hükümetin” beceriksiz yönetimi bu halkların dostça ve dirlik düzenlik içinde yaşamalarına mani olmaktadır.

Sürekli devam eden savaşlar ve çarpışmalar bu halkların örf ve adetlerine damgasını vurmuştur. Yunanların ve Türklerin birbirlerini esir aldıkları 1821 ayaklanması hakkında yazar ilginç noktalara dikkat çekmekte, her iki taraftan da esir düşenlerin durumunu anlatmaktadır: “1821 isyanı sırasında bizimkiler (Yunanlar – İ.R.) sık sık Türk kadınlarını esir alıyorlardı, Türkler de bizim karılarımızı ve kızlarımızı. Yunan eğer iyi bir insansa Müslüman kadını salıverirdi, eğer zalimse öldürdü, ama ona elini sürmeyi affedilmez bir günah sayardı; Müslüman erkek bu konuda daha rahat, ancak sırf kadınla erkeği eşit görmediği için, daha aşağı cins olarak görülen kadın, kendi inancını koruyarak erkeğin haremde kalabilir. Komşumuz, örneğin önce bir Türkle evliydi, ondan büyük kızını doğurdu, savaş bitince de Türkü terk edip bir Yunanla evlendi. Büyük kızı ebediyen babasının dininde kalmak istedi, hiç kimse de ona karışmıyor. Bu kız da Türk’le evlendi, eşi ölünce annesinin evine döndü; evin dışında başını örtüyor, evde ise erkeklerle bir Yunan gibi başı açık bir şekilde konuşuyor ve şalvar değil, elbise giyiyor.”

Türklerin ve Yunanların birlikte yiye içmelerine ve arada sırada “Kral Georgi'nin şerefine kadeh kaldırmalarına” rağmen bu iki halk arasında yine de “öfke kıvılcıkları yerleşmektedir”. Yorgaki bu iki halk arasındaki dostluğun zaman zaman düşmanlığa ve nefrete dönüştüğünü ve halkın hafızasının ortak kanlı tarihin korkunç sayfalarını unutmadığını çok iyi bilmektedir: “İşte karşında yaşlı bir Yunan kadın duruyor, yüzünde hala bir yandan güzelliğinin izleri duruyor, diğer yandan derin yara izleri görünüyor. Türkler kadının eşini bir direğe bağlamışlar, onun ise şerefini lekelemiş ve bir daha kimse ona aşık olmasın diye yanaklarını kesmişler. Şu dağ geçidinde bir taş var, taşın üzerine yedi tane haç çakılmış, bir zamanlar Bey’e hemen yol vermedikleri için öldürülmüş yedi keşişin anısına.”

Konstantin Leontyev *Hrizo* eserinde halk yaşamını anlatmayı ve halk karakterini yansıtmayı hedefler. Bu yüzden yazar iki sıradan insanın (Yunan genç kızla Türk delikanlının) aşk konusunu işlemektedir. İki genç kalbin aşkları hiçbir ulusal fark kabul etmez; ancak yaşamın dini temelleri mutluluklarının tam olabilmesinin önüne büyük engeller çıkarır. “Yazar iki halkın evlilik ve akraba ilişkilerini ele alırken her zaman kan bağından daha çok dini aidiyeti tercih etmektedir. Yazar için manevi, dini birleşme kanın çağrısından daha önemlidir” (Hripunova, 2002). Eserin kahramanı olan bir Rus konsolosun sözleriyle Yunanlar başka bir halkın ve dinin temsilcisine âşık olma hakkına sahip değildiler. Dini hoşgörü Yunanlar için tehlikelidir ve yok olmalarına neden olabilir: “Siz bu hakka sahip değilsiniz. Bu topraklardaki konumunuzu korumak zorundasınız. Hoşgörü size zarar verir. Üstelik ailenizin sağlam inancı fanatizm değil, sadece güçtür, inançsızlık bir hastalık ve zayıflıktır, güç değil.”

Hrizo zayıf inançlıdır, sürekli bocalar. Hrizo'nun seçtiği adama duyduğu aşk, inancından daha üstündür. Bu yüzden de onun karısı olabilmek için İslamiyet’i kabul

uyusun ve oynasın, dedi. Burada iş de azdı, gönül kırıcı sözler de hiç işitmedim. İhtiyar Selim Ağa sert birisi; ama bana hep “kızım” diyor, karısı beni kendi oturdukları masaya oturttu ve çocuklarının kızımı incitmesine izin vermedi. Eğer oğlu benim kızımı iterse ya da ona kötü bir söz söylerse mangaldan aldığı maşayla oracıkta kendisine iyi bir ders veriyordu.”

Konstantin Leontyev eserlerinde başkahramanların hayatları üzerinden Türklerin ve Yunanların çok farklı ve zorlu yaşamlarını, örf ve adetlerini, ahlaki ve ailevi değerlerini, siyasi ve dini görüşlerini yansıtmayı başarmıştır. Yazarın diğer eserleri gibi ele aldığımız bu iki hikâyesi de halkların kaderlerinden ve tarihi geçmişlerinden bahsedilen geniş bir epik tablodur. Konstantin Leontyev’in Türkiye ve Türklere karşı olumsuz bir yaklaşımı olmadığını belirtelim. Tam tersine, kahramanların karakterleri, onların aşk heyecanları, Yunanların ve Türklerin bir arada yaşama ve karşı karşıya gelmeleri üzerinden ortaya konmakta ve idrak edilmektedir. Eserlerinde aşk ve nefret, iyi ve kötü yan yanadır. Nikolay Berdyayev’in belirttiği gibi, “Onun (K.Leontyev – İlsever Ramî) sanatında ortalama, ılımlı, sömük olandan eser yoktur.” Konstantin Leontyev Türkiye’ye büyük bir sevgiyle yaklaşmaktadır. Özellikle Doğu’ya gidişi, öncelikle de Osmanlı İmparatorluğu’ndaki çok farklı ve Rusya’dakine benzemeyen bambaşka bir hayat tarzı ve çevresindeki zengin etnografi materyaller, Rusya’dayken uzun ve eziyetli bir arayışa giriştiği yaşamın anlamını bulmasında yazara yardımcı olmuştur.

Kaynaklar

- Aytaç, Gürsel (2009). **Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi**, İstanbul, Say Yayınları.
- Berdyayev, N. (1926). **Konstantin Leontyev. Oçerk iz istorii russkoy religioznoy misli**. Paris: YMCA-Press. <http://www.vehi.net/berdyayev/leontev/index.html>
- İvask, Yu.P. (1974). **Konstantin Leontyev (1831-1891). Jizn i Tvorçestvo**. Bern; Frankfurt/M.: H. Lang, P. Lang.
- Jukov, K.A. (2006). **Vostoçny vopros v istoriiifilosofskoy konseptsii K.N.Leontyeva**. Sankt-Peterburg, Aletyya.
- Hripunova, Ye.V. (2002). **Proza Konstantina Leontyeva: Evolyutsiya, Problematika, Stil**. Volgograd.
- Fokeev, A.L. (2004). [Etnografiçeskoye napravleniye v russkom literaturnom protsesse XIX veka: istoki, tip tvorçestva, istoriya razvitiya](#). Moskva.
- Leontyev, K. (1876). **İz jizni Hristian v Turtsii**. İzd. Katkova.
- Umunç, Himmet (2013). Doğu ve Ötekilik: İngiliz Seyahatnamelerinde Türk Kimliği (lady Montagu ve Richard Chandler). **Bilig** 66: 297-314.
- Ulaglı, Serhat (2006). **İmgebilim: “Öteki”nin Bilimine Giriş**, Ankara, Sinemis Yayınları.
- Üre, Pınar (2015). **Konstantin Nikolayeviç Leontyev (1831-1891), Bizansçılık ve Şark Meselesi**, İstanbul, Libra Yayınları.

Öz

Rus Yazar ve Düşünür K.N.Leontyev'in Eserlerinde Türk-Yunan İlişkileri

Bu çalışmada 19. yy. Rus aydınlarından ünlü Rus diplomat, filozof, yazar, edebiyat eleştirmeni ve gazeteci Konstantin Leontyev'in (1831-1891) Doğu serisinden edebi eserlerinde Türk-Yunan ilişkileri analiz edilecektir. Yazar, eserlerinde Osmanlı İmparatorluğu'ndaki halkların yaşamı ve onların tarihi geçmişiyle ilgili çok ilginç veriler sunmuştur.

Konstantin Leontyev görevi gereği 1863-1874 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğunda geçirmiştir ve yazdığı eserleri de bu topraklarla bağlantılıdır. Yazar, bu yıllarda Girit Adası, Edirne, Tulca, Yanya ve Selanik'te konsolos olarak görev yapar. 1872-1873 yıllarında ise İstanbul'da ve Adalar'da yaşamıştır. K.Leontyev sadece görev icabı değil, gerçek bir sevgiyle Türk topraklarına ve bu topraklarda yaşayan halklara bağlanmıştır. Doğu ile yakından tanışması her şeyden önce edebi eserlerini derinden etkilemiş ve çok sayıda edebi eser üretmesine sebep olmuştur. Daha sonraları ayrı bir kitap olarak yayımlanan *Türkiye'deki Hristiyanların Yaşamından (İz jizni Hristiyan v Turtsii)* kitabını oluşturan hikâyeleri tam bu yıllarda kaleme almıştır. Konstantin Leontyev'in felsefi çalışmaları ve edebi mirası Türkiye ve Türk toplumu için çok ilgi çekicidir. Müslüman medeniyetiyle yakından tanışması K.Leontyev'in dini görüşleri üzerinde büyük tesirler bırakmış, bu da her türlü dini inanca karşı saygılı ve hoşgörülü bir tavır içerisinde olmasını sağlamıştır. Yazar eserlerinde baş kahramanların hayatları üzerinden Türklerin ve Yunanların çok farklı ve zorlu yaşamlarını, bu halkların örf ve adetlerini, ahlaki ve ailevi değerlerini, siyasi ve dini görüşlerini yansıtmayı başarmıştır. Böylece yazar eserlerinde uzun yıllardır yan yana yaşayan halkların kaderlerinden ve tarihi geçmişlerinden bahsedilen geniş bir epik tablo sunmayı başarmıştır.

Anahtar kelimeler: Konstantin Leontyev, XIX asır, Rus Edebiyatı, Osmanlı İmparatorluğu, Türk-Yunan ilişkileri.

Abstract

Turkish-Greek Relations in Works of Russian Writer and Intellectual Konstantin Leontiev

In this article the literary works of Konstantin Leontiev about the Eastern studies with point of view of mutual Turkish-Greek relations have been analyzed. Konstantin Leontiev (1831-1891) is one of the famous and many-sided Russian intellectuals of the XIX century: he is a diplomat, philosopher, writer, literary critic and political journalist. His works offer very interesting material and knowledge on the history of Ottoman Empire as well as on nations inhabiting these territories.

Konstantin Leontiev lived in Turkey during the period of 1863-1874, when he worked for the Russian diplomatic service in the Ottoman Empire. He served as a consul in Crete, Adrianople, Tulcea, Ioannina, Salonika. In 1872-73 he lived in Constantinople and the Princes Islands. However, not only the call of duty but his true and genuine affection bound

K.Leontiev to Turkish lands and people. His intimate knowledge of the East has influenced deeply K. Leontiev literature and resulted in creation of many works. It is during this time that he wrote his famous oriental stories, which were published as a separate book entitled "From the lives of Christians in Turkey". The Philosophical works and literary heritage of Konstantin Leontiev have been quite an important interest for Turkey and Turkish society as well. A very good knowledge of Muslim religion and culture has profound influence on the religious vision of K. Leontiev, who has revealed a tolerance and respect for religion.. Characters of Konstantin Leontiev's works reflects perfectly very different and difficult lives of Turks and Greeks of this period. He succeeds in creation of very bright picture representing their traditions and daily lifestyle, ethical and family values, political and religious views. Thus, in these works the author has presented a broad epic painting portraying the fate and history of these two nations living together for many years.

Keywords: Konstantin Leontiev, XIX century, Russian Literature, Ottoman Empire, Turkish-Greek relations.